

A. VARLIK FELSEFESİ NEDİR?

Varlık felsefesi ilk olarak Milet kentinde (İyon uygarlığında) Thales'in varlığın ilk maddesi (arkhe) nedir? sorusuyla ortaya çıkmıştır. Varlık felsefesinin konusu varlıktır; yani var olan her şeydir. Bu manasıyla varlığı ikiye ayırabiliriz.

1. Gerçek varlıklar

2. Düşünsel (ideal) varlıklar

1. Gerçek Varlıklar: İnsan zihninden bağımsız dış dünyada bulunan varlıklardır (Uludağ, ev, masa gibi). Biz onları algılasak da algılamasak da onlar hep vardır. Gerçek varlıklar zamana ve mekâna bağlıdır. Bu yüzden değişirler, yok olurlar ve var olurlar.

2. Düşünsel Varlıklar: İnsan zihnine bağımlı olan yani onun ürünü olan varlıklardır (Kaf dağı, deniz kızı, pi sayısı gibi.). Onlar ancak düşüncede var olurlar. Düşünsel varlıklar zaman ve mekân dışıdır, bu nedenle değişmezler, hep kendi kendisiyle aynıdır. Varlık felsefesi işte bunların oluşturduğu genel varlıkla ilgilenir ve varlık nedir? Sorusuna cevap arar. Varlık felsefesi varlığın ilk ilkelerini, özünü, yapısını, türlerini, biçimlerini inceleyen disiplindir.

B.BİLİME GÖRE VARLIK

Varlık, hem bilimin hem de felsefenin konusudur. Bilim, varlığın var olup olmadığından kuşku duymaz ve bununla ilgili soru da sormaz; çünkü bilim varlığı her durumda var olarak kabul ederek araştırmalarını yapar.

Bilim varlığı deneysel yöntemlerle ele alır. Bilimin konusunu; nesnel olgular ile doğrudan veya dolaylı olarak gözlemlenebilir ve üzerinde deney yapılabilir varlıklar oluşturur. Bilimin varlığa yaklaşımı indirgemeci (karmaşık olayları, olguları, ilişkileri veya yapıları daha basit ilişkilerle, ilkelerle açıklama çabası. Yani çok sayıda etkenin rol aldığı bir sürecin çözümlemesini tek faktöre indirgeyerek yapma) dir. Bilimin asıl sorduğu soru: varlığın nasıl bir

şey olduğu? sorusudur. Bunu sorarken de her bilim kendi alanlarıyla sınırlı kalır. Yani bilim varlığı parçacı bir yaklaşımla ele alır.

C.FELSEFE AÇISINDAN VARLIK

Felsefe, bilimden farklı olarak varlığın ne olduğu sorusu üzerinde durur. Varlıkla ilgili eleştirel ve şüpheli bir tavır takınır. Felsefe varlığı akıl yoluyla açıklamaya çalışır. Felsefe, varlığı incelerken hem olgular dünyasındaki hem de düşünsel alandaki varlığı kendine konu edinir. Felsefenin varlığa yaklaşımı bütüncüdür. Varlık sorusunu soran ve varlığı açıklamak isteyen felsefeye Ontoloji (Varlık felsefesi) adı verilir.

D. ONTOLOJİK AÇIDAN VARLIK

Varlık felsefesinde varlık, üç temel problem çerçevesinde ele alınıp incelenir.

1. Varlığın var olup olmadığı problemi

2. Varlığın niceliği problemi

3. Varlığın ne olduğu problemi (niteliği)

1. Varlığın Var Olup Olmadığı Problemi: Bu probleme cevap verenler iki farklı görüştedir. Nihilizm (Hiççilik), Taoizm, Realizm (Gerçekçilik)

- **NİHİLİZM:** Nihilizm akımı, hem bilgi felsefesi hem ahlak felsefesi hem de varlık felsefesi ile ilgili bir görüştür. Bilgi felsefesi alanındaki anlamında doğru bilginin mümkün olmadığını savunur. Ahlak felsefesi alanındaki anlamında hiçbir kuralı, ahlaki ilkeyi kabul etmeyen görüştür. Varlık felsefesi alanındaki anlamında ise, hiç bir şeyin var olmadığını ve bilinemeyeceğini savunur. Gorgias bunu şöyle VARLIK FELSEFESİ Nihilizm (Hiççilik) açıklar: "Hiçbir şey yoktur, olsaydı da bilemezdik, bilseydik de başkalarına aktaramazdık."

- **TAOİZM:** Kurucusu Lao Tse'dir. Taoizm; gerçeğin tüm çeşitliliğine karşılık bir "Tao" olduğunu ve bunun görüntüsünün, maddesinin, biçiminin ve adının olmadığını savunur. Tao'ya göre aldatıcı dünya varlıktan yoksundur. Tek

gerçek Tao'dur. Tao, evrenin düzenidir. Tao, ezeli ve ebedidir. O, gözlem ve düşünceyle değil, mistik tecrübeyle bilinebilir.

-REALİZM(GERÇEKÇİLİK): Varlığın var olduğunu ve insan zihninden bağımsız olduğunu savunan akımdır. Gerçeğin (varlığın) düşünceden önce geldiğini yani var olduğunu savunur.

2. Varlığın Niceliği Problemi: Niceliksel manada; varlık bir midir, yoksa birden çok mudur? Sorusuna cevap veren üç farklı görüş vardır.

a) Monizm (tekçilik) b) Düalizm (ikicilik) c) Plüralizm (çokçuluk)

a) Monizm (Tekçilik): Var olan her şey tek bir gerçeklikten oluşur. Hegel bu akımın temsilcisidir.

b) Düalizm (İkicilik): Varlık birbirine indirgenemeyen iki ayrı varlıktan oluşur. Temsilcisi Descartes'e göre varlığın temelinde iki ayrı töz olarak ruh ve beden bulunmaktadır.

c) Plüralizm (Çokçuluk): Varlığın açıklanmasını birden çok ilkeyle açıklayan akımdır. Bu görüş varlığın temelinde ikiden fazla tözün olduğunu savunur. Plüralizm evrenin yaratılması, varoluş sürecin işlemesi, varlıkla ilgili kategorilerin ortaya çıkışında ikiden fazla belirleyicinin olduğunu savunur. Temsilcisi Empedokles varlığın su, ateş, hava, toprak tözlerinden oluştuğunu savunur.

3. Varlığın Ne Olduğu Problemi (niteliği): Bu probleme cevap verenler beş farklı görüştedir.

a) Varlığı oluş olarak kabul edenler

b) Varlığı idea (düşünce) olarak kabul edenler c) Varlığı madde olarak kabul edenler

d) Varlığı hem idea hem de madde olarak kabul edenler

e) Varlığı fenomen olarak kabul edenler

f) Pragmatizm(faydacılık)

a) Varlığı oluş olarak kabul edenler: Bu anlayışa göre, varlığın durağan olması mümkün değildir. Yani varlık statik değildir. Varlık, sürekli bir değişim ve oluşum içerisindedir. Bu anlayışın temsilcileri; Herakleitos ve Whitehead'dir.

b) Varlığı idea (düşünce) olarak kabul edenler: Bu anlayışa göre, ilk varlığın ideasal (düşünsel) bir varlık olduğunu savunurlar. Bu yönüyle bu anlayışı benimseyenlere İdealistler denir. Temsilcileri; Platon, Aristoteles, Farabi, Hegel, G. Berkeley. İdealist anlayış, insan zihninden bağımsız bir varlığın var olduğunu, fakat bu varlığın somut, maddi değil de; soyut, zihinsel nitelikte bir varlık olduğunu ileri sürer. İdealistler, Tanrı'yı kabul etmekle hareket ederek varlıkların Tanrı'dan (düşünceden, salt akıldan, salt ruhtan) ortaya çıktığını söylerler. Bu nedenle varlığın düşünsel ve soyut olduğunu savunurlar. Ayrıca idealistler, duyularla algılananların gerçek varlıklar olmadığını savunurlar.

c) Varlığı madde olarak kabul edenler (Materyalizm): Bu anlayışa göre, evrendeki ilk varlık maddeseldir. Madde düşünceden bağımsız olarak vardır. Bütün varlıklar maddeden oluşur. Düşünce maddeden sonra gelir ve varlığı maddeye bağlıdır. Bu yaklaşıma materyalizm denir. Materyalizm mekanik ve diyalektik materyalizm diye ikiye ayrılır. Mekanik materyalistlere (Demokritos, T. Hobbes, La Mettrie) göre var olan her şey maddedir, evren bir makine gibidir. Varlığı açıklarken fizik bilimini temele alırlar. Diyalektik materyalistlere(Karl Marx) göre varlıklar, maddenin çatışma ve etkileşimi sonucunda oluşur.

d) Varlığı hem idea hem de madde olarak kabul edenler (Düalizm): Kurucusu Descartes (1596-1650) 'tir. Ona göre varlık; birbirine indirgenemeyen madde (beden) ve ruh (düşünme) gibi iki öğeden oluşur. Varlığın temelinde birbirine indirgenemeyen iki töz olduğunu kabul eden bu görüşe düalizm denir. Descartes'e göre üç tür cevher (töz) vardır. Tanrı,

madde ve ruh. Birinci töz olan Tanrı, sonsuz tözdür. Tanrı, sonsuz ve mükemmeldir. Varlığını hiçbir şeye borçlu değildir. Kendi başına vardır. Diğer tözler olan madde ve ruh sonlu tözlerdir. Kendi başlarına var olamazlar. Var olmak için Tanrı'ya ihtiyaç duyarlar. Maddenin ana niteliği yer kaplamak, ruhun ana niteliği ise düşünmektir.

e) Varlığı fenomen olarak kabul edenler: Fenomen, terimsel anlamda "Görünen ve öz bilim" demektir. Genel anlamda ise fenomen, "algılanan veya bilince görünen şey olup gözlemlenebilir olay/ olgudur." Kurucusu E. Husserl'dir.

Husserl gerçek varlığı, fenomenlerin içinde gelişen öz olarak tanımlar. Varlık kendisini fenomenlerde gösterir. İnsanlar varlığa değerler yükleyerek ona yaklaştığından onun özüne hiç yaklaşmamaktadır. Bu öze yaklaşmak ve onu kavramak için varlığa verilen değerlerden varlığın arındırılması gerekmektedir. Yani fenomenlerin; olgulardan, duyuşal yaşantılardan ayıklanması gerekir. Husserl bu ayıklama işlemine "paranteze alma" der. Parantez alma; bir nesnenin özüne ulaşabilmek için onun özüne ait olmayan tüm özelliklerin bir kenara konulması demektir. Nesnenin özüne ait olmayan tüm öğeler, belirli bir süre için yok sayılır ve bu yolla özlerin kendisine ulaşılır.

f) Pragmatizm: Pragmatizm'e göre bir şey yararlı olduğu sürece değerli, önemli ve doğrudur. Kurucusu Charles S. Pierce en önemli temsilcileri ise W. James ve J. Dewey'dir.

W. James'e göre; her insanın yaşamının bir amacı vardır. Bu nedenle, bir şey ancak insanın yaşamına katkı yaptığı ya da işe yaradığı sürece doğru ve gerçektir. Doğrunun değeri de bize sağladığı fayda ile ölçülür. Eğer bir şey yaşamımıza katkı sağlamıyorsa veya problemi çözmemizde işe yaramıyorsa terk edilmelidir.

J. Dewey'e göre bilgi; çevreye uymayı, doğadan yararlanmayı ve mutlu olmayı sağlayan bir "alet (araç)" tir. Bilgi edinme, insanın bir sorunla

karşılaşması durumunda başlar, problemi çözmesiyle de sona erer. Bir bilginin doğruluğu; o bilginin yararlılığına bağlıdır. Söz konusu bilgi; karşılaştığımız problemleri çözmemizde bize yardımcı oluyorsa doğrudur.